

บทที่ 1

บทนำ

ลักษณะความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยาสูบนับเป็นพืชเศรษฐกิจ (cash crop) ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยชนิดหนึ่ง อุตสาหกรรมยาสูบของไทยซึ่งดำเนินการมากกว่า 50 ปีเต็ม โดยหันเหจากการผลิตเพียงเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศมาเน้นหนักด้านการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศมากขึ้น ในปัจจุบันนี้กว่าร้อยละ 60^{1/} ของยาสูบที่ผลิตได้ เป็นสินค้าส่งออกซึ่งทำรายได้ให้กับประเทศมีมูลค่ากว่าพันล้านบาทต่อปี ตลาดส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มเศรษฐกิจยุโรป สหรัฐอเมริกา อียิปต์ เป็นต้น

การส่งออกยาสูบของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ขยายตัวเป็นที่น่าพอใจมาโดยลำดับจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2526 ภาวะการส่งออกค่อนข้างแปรปรวนและทรุดตัวลง อันเนื่องมาจากสาเหตุ 3 ประการ คือ

¹ รายงานภาวะการตลาดยาสูบ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนตุลาคม 2528, ฝ่ายวิจัยการตลาดยาสูบ กองการยาสูบ กรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง.

1. การแข่งขันในด้านตลาดระหว่างประเทศที่ความรุนแรงขึ้น
2. การรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ขยายตัวเพิ่มขึ้น
3. ภาวะเศรษฐกิจของโลกในช่วงปี พ.ศ. 2526-2528 ตกต่ำอย่างมาก

จากสาเหตุทั้ง 3 ประการข้างต้น ส่งผลกระทบต่อทำให้การส่งออกใบยาสูบของไทยทรุดตัวลงมาเป็นลำดับ (ตารางที่ 1) โดยการรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่มีผลทำให้อุปสงค์การบริโภคบุหรี่และใบยาสูบของตลาดโลกไม่ขยายตัวเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 2) ในขณะที่ผลผลิตใบยาสูบกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการเพิ่มปริมาณการผลิตของประเทศผู้ผลิตเดิม และยังมีประเทศผู้ผลิตรายใหม่เกิดขึ้นหลายราย เช่น บราซิล เกาหลีใต้ และฟิลิปปินส์ เป็นต้น ปัญหาผลผลิตใบยาสูบเกินความต้องการในตลาดโลก ได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกใบยาสูบไทย ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน อย่างไรก็ตาม ต่อมาภาวะใบยาสูบในตลาดโลกได้กระเตื้องขึ้นเป็นลำดับ และในปัจจุบันใบยาสูบของประเทศไทยสามารถรักษาส่วนแบ่งตลาดส่งออกที่มีอยู่รวมทั้งสามารถนำมาใช้ทดแทนการนำเข้าใบยาสูบจากต่างประเทศได้ เนื่องจากได้มีการปรับปรุงคุณภาพใบยาสูบของไทยให้ดีขึ้น ประกอบกับได้มีผู้ริเริ่มปรับปรุงวิธีการปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ซึ่งปกติจะปลูกในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม เรียกว่า "เบอร์เลย์รุ่นปกติ" และให้ใบยาสูบที่มีคุณภาพต่ำมา เริ่มปลูกในช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน ซึ่งตามสภาพขณะเพาะปลูกเป็นช่วงกลางฤดูฝนจึงมักเรียกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ที่ปลูกในช่วงนี้ว่า "เบอร์เลย์ฤดูฝน" หรือ "ยาต้นฤดู" (Burley early crop) เนื่องจากการปลูกที่เร็วกว่ายาสูบเบอร์เลย์รุ่นปกติใบยาสูบที่ได้จากการปลูกในฤดูฝนมีคุณภาพดีกว่าใบยาสูบที่ได้จากการปลูกในฤดูปกติ และเป็นที่ต้องการของทั้งตลาดต่างประเทศและตลาดในประเทศ จนทำให้การปลูกยาสูบเบอร์เลย์ฤดูฝนเพิ่มขึ้นมากในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมาแต่ก็ยังไม่สามารถผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด

การปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนนี้ ส่วนใหญ่จะเข้าไปทดแทนการปลูกข้าวเจ้าซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของเกษตรกร ประกอบกับระยะเวลาที่ปลูกและพื้นที่ที่ปลูกพืชทั้ง 2 ชนิด มีลักษณะ

แผนภาพที่ 1.1 แสดงพื้นที่การปลูกข้าวเจ้าและยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 1 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกใบยาสูบของไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520-2530

พ.ศ.	ปริมาณ (เมตริกตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2520	27,964	924.7
2521	34,037	1,159.9
2522	34,049	1,243.3
2523	39,057	1,371.4
2524	36,646	1,738.9
2525	38,260	2,545.9
2526	35,560	1,790.9
2527	35,858	1,638.3
2528	32,924	1,580.6
2529	33,061	1,486.7
2530	27,106	1,285.4

ที่มา : ข้อมูลสถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย ปี 2520-2530
กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 2 ปริมาณการบริโภคยาสูบของโลก (รายประเทศ) ปี 2527-2530

หน่วย : เมตริกตัน

ประเทศ	2527	2528	2529	2530
ประเทศจีน	1,650,220	1,788,810	1,939,400	1,977,600
สหรัฐอเมริกา	652,845	609,802	562,727	550,000
เยอรมันตะวันตก	125,773	165,360	149,768	139,350
อังกฤษ	135,175	134,068	122,000	117,000
ญี่ปุ่น	200,700	191,230	186,490	185,000
เนเธอร์แลนด์	72,000	72,000	75,000	75,000
อินโดนีเซีย	100,970	107,435	117,147	122,815
ฝรั่งเศส	57,706	62,243	64,570	61,606
อียิปต์	48,000	46,000	38,236	37,000
เบลเยียม	40,095	40,803	37,880	36,060
ฟิลิปปินส์	63,648	65,038	63,365	61,694
ไต้หวัน	32,171	30,786	34,366	34,062
ออสเตรเลีย	25,176	23,299	24,131	24,200
โปรตุเกส	10,944	9,996	9,634	10,333
สิงคโปร์	1,686	1,425	1,350	1,300
ฮ่องกง	10,225	10,300	12,341	11,400
ไทย	32,001	32,990	32,903	30,611
ประเทศอื่น ๆ	2,475,377	2,498,269	2,563,312	2,511,324
รวม	5,734,712	5,890,753	6,034,620	5,986,355

ที่มา : "วารสารยาสูบ" ปีที่ 2 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2530) กระทรวงการคลัง

ใกล้เคียงกัน (แผนภาพที่ 1.1) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝน และข้าวเจ้าเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเพาะปลูกของเกษตรกร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนและการปลูกข้าวเจ้า
2. ศึกษาเปรียบเทียบผลตอบแทนจากการปลูกพืชทั้งสองชนิด เพื่อพิจารณาว่าควรเลือกปลูกพืชชนิดใดที่จะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า
3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคจากการปลูกพืชทั้งสองชนิดและให้ข้อเสนอแนะ

ขอบเขตของการศึกษา

1. การศึกษาดังนี้ครอบคลุมตั้งแต่การเพาะกล้าจนกระทั่งบรรจุ (ใบยาสูบแห้ง ข้าวเปลือก) เพื่อนำไปขาย
2. การศึกษาดังนี้จะทำในจังหวัดเพชรบูรณ์ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอหล่มสัก เนื่องจากเป็นแหล่งที่ทำการปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนในเชิงธุรกิจเป็นจำนวนมากที่สุด² และ

² สัมภาษณ์นายสมเดช ศรีสวัสดิ์, นักวิชาการเกษตร 5 ฝ่ายควบคุม, กองการยาสูบ กรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง.

มีการปลูกข้าวเจ้าเป็นอาชีพหลักตั้งแต่ดั้งเดิม จึงทำให้สามารถเปรียบเทียบการปลูกพืชทั้ง 2 ชนิด ภายใต้อาณาเขตการปลูกซึ่งมีสภาพแวดล้อมเดียวกัน

3. การศึกษาต้นตอและผลตอบแทนของข้าวเจ้าจะศึกษาเฉพาะข้าวเจ้าพันธุ์ดอกมะลิ 105 เนื่องจากเป็นพันธุ์ข้าวเจ้าที่ปลูกมากในจังหวัดเพชรบูรณ์ และเป็นข้าวพันธุ์ราชการ (หมายถึง ข้าวพันธุ์ดีที่ทางราชการได้ขยายพันธุ์และเผยแพร่ออกสู่ชาวนา เป็นข้าวพันธุ์ที่คณะกรรมการพิจารณาแล้วและประกาศเป็นทางการ) นอกจากนี้ยังรวมถึงข้าวพันธุ์ดีบางพันธุ์ที่ปรับปรุงพันธุ์โดยทางราชการ เกษตรกรนำไปปลูกแต่ยังไม่ได้ประกาศเป็นทางการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านพันธุ์ข้าวยอมรับว่าเป็นพันธุ์ดี)^{3/}

4. ระยะเวลาในการศึกษา คือ ปีเพาะปลูก 2530/2531

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการสัมภาษณ์ โดยมีแบบสอบถาม (Questionnaire Method)

2. ประชากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 ชาวไร่ที่เพาะปลูกข้าวสาลีพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนประมาณ 3,341 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกประมาณ 4,578 ไร่

^{3/} การสำรวจพันธุ์ข้าวและการทำนาปี ในประเทศไทย ปี 2524/25, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เอกสารเศรษฐกิจการเกษตรเลขที่ 33

2.2 ชาวนาที่เพาะปลูกข้าวเจ้าในปีในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนประมาณ 24,000 ราย ซึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวเจ้าประมาณ 707,820 ไร่⁴

3. กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง เกษตรกรที่เพาะปลูกข้าวสาลีพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนหรือข้าวเจ้าพันธุ์ดอกมะลิ 105 ไร่ ไร่หนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอหล่มสัก (การเพาะปลูกข้าวสาลีพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนเกือบทั้งหมดของจังหวัดเพชรบูรณ์จะมีอยู่ในเขต 2 อำเภอดังกล่าว)

4. วิธีคัดเลือกตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

วิธีคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ทุก ๆ หน่วยในประชากรมีโอกาสที่จะถูกเลือกเป็นตัวอย่างเท่า ๆ กัน

ขนาดตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างจากเกษตรกรที่เพาะปลูกข้าวสาลีพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนและข้าวเจ้าพันธุ์ดอกมะลิ 105 จำนวนกลุ่มละ 25 ฟาร์ม

สมมติฐานที่ใช้ในการวิจัย

1. ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ของการปลูกข้าวสาลีพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนมากกว่าต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ของการปลูกข้าวเจ้า

⁴ กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของการปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนมากกว่าอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของการปลูกข้าวเจ้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และใช้พื้นที่ทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากการเลือกปลูกยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝน หรือข้าวเจ้า อย่างใดอย่างหนึ่ง
2. เป็นแนวทางให้กับโรงงานยาสูบและกลุ่มผู้ค้าใบยาสูบในการตั้งราคารับซื้อใบยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์ฤดูฝนจากเกษตรกร
3. เป็นเอกสารเพื่อใช้ประกอบการอ้างอิงและตัดสินใจสำหรับกรมส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกร
4. เป็นเอกสารเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาสินเชื่อให้กับเกษตรกร สำหรับสถาบันการเงินต่าง ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

